

Список літератури:

1. Воспитание детей в семье. Книга для родителей / под ред. З. И. Равкина. М.: Учпедгиз, 1959. 432 с.
2. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник / Котирло Т. В., Щербина Д. В. К.: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 219 с.
3. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения : в 3-х томах. Т. 3 / В. А. Сухомлинский. М. : Педагогика, 1980. 639 с.
4. Форми педагогічної освіти батьків: що і як [Електронний ресурс]. Режим доступу до публікації: <https://abetkaland.in.ua/formy-pedagogichnoyi-osvity-batkiv-shho-yak/>

Логінова А. О.

аспірантка відділу навчання географії та економіки

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна

ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ ТА ЙОГО МОЖЛИВОСТІ

Шкільні музеї створюються і функціонують в загальноосвітніх школах всіх типів і установах додаткової освіти з метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу, розвитку пізнавальної та творчої активності учнів, формування навичок ціннісно-орієнтованого ставлення до наукової та культурної спадщини своїх земляків. Сьогодні шкільні музеї набагато складніше організувати і утримувати – це серйозні фінансові витрати. Але такі музеї продовжують створюватись силами ентузіастів, учителів шкіл, гімназій, установ додаткової освіти, учнями. На нашу думку, шкільний музей може стати сучасним освітнім центром, який має на меті не лише збереження наукової та культурної спадщини, а й використання експонатів для проведення уроків. Тому, **метою даної статті** є визначення можливості використання наукової спадщини вчених як експонатів шкільного музею в процесі вивчення географії.

Термін «шкільний музей» є узагальнюючим і його чіткого визначення не існує. Традиційно до шкільних музеїв відносять всі музеї, створені на громадських засадах за активної участі учнів на території школи, в установах додаткової освіти, у клубах за місцем проживання [6]. Якщо звернутись до Академічного тлумачного словника, поняття «шкільний» означає «належний школі; пов'язаний з освітнім процесом;

який працює у школі». Щодо поняття «музей – це культурно-освітній та науково-дослідний заклад, що збирає, вивчає, експонує та зберігає пам'ятки матеріальної й духовної культури, природничо-наукові колекції тощо» [1]. Виходить, шкільний музей – це музей в мініатюрі, що відображає вузькі локальні теми історії рідного краю, а також тісно пов'язаний з освітнім процесом школи. У першу чергу музей в освітньому закладі створюється з метою виховання, навчання і соціалізації учнів [7]. Але нерідко такі музеї є організаційними центрами краєзнавчої та агітаційно-масової роботи серед населення. Вони тісно співпрацюють з громадськими організаціями, науковими установами та державними музеями, відіграють значну культурно-освітню і виховну роль [3].

Музеї навчальних закладів є суттєвою складовою сучасного освітнього-культурологічного середовища України. Організаційно-методичне керівництво їх діяльністю здійснює єдиний профільний позашкільний заклад – Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Відповідно до офіційного реєстру Центру [8], на сьогоднішній день в Україні діє більше 5 тисяч музеїв на території навчальних закладів. Найбільша кількість такої музейної мережі знаходиться на території Сумської, Харківської та Дніпропетровської області [2]. І з кожним роком ця мережа збільшується, оскільки зростає роль краєзнавчої та пам'яткознавчої роботи з учнівською молоддю. Зупинимось докладніше на шкільних музеях, що присвячені життю і творчості вчених. На території Великоолександрівської ЗОШ I-III ступенів Київської області розташована кімната-музей автора слів українського гімну Павла Чубинського [4]. У музеї діють експозиції, які розповідають про непростий життєвий та творчий шлях видатної людини; про громадську та педагогічну діяльність Павла Платоновича; про велику етнографічну експедицію у Західно-Руський край Чубинського-фольклориста. Цікавим є те, що всі екскурсії та вечори пам'яті в музеї проводять підготовлені учні-екскурсоводи. На батьківщині *видатного українського геолога, ректора Київського університету ім. Т.Г.Шевченка, академіка АН УРСР Бондарчука Володимира Гавриловича також не забули про свого земляка. Так, в будівлі Денішівської загальноосвітньої школи I-III ступенів було відкрито Меморіально-мінералогічний музей імені В.Г.Бондарчука, діяльність якого підтримує педагогічний колектив та учні школи [5]. Меморіальна частина музею відтворює робочий кабінет вченого: його робочий стіл і письмове приладдя, біля 200 книг з власної бібліотеки, наукові праці, фотоальбоми експедицій геолога. Оскільки територіальна громада взяла курс на розвиток туризму, до музею*

частенько навідуються гості: офіційні делегації та звичайні подорожуючі не лише з України, а й Білорусії, Польщі, Росії, Німеччини. Відтак, для усіх бажаючих спеціально підготовлена група учнів проводить екскурсії трьома мовами: українською, польською та англійською.

Але основний феномен шкільного музею полягає в тому, що його освітньо-виховний вплив на дітей найбільш ефективно проявляється лише в процесі їх постійної безпосередньої участі у діяльності музею. Розмірковуючи про функції шкільного краєзнавчого музею, один з найвизначніших краєзнавців Ф. І. Шміт писав: «краєзнавчий музей – це в першу чергу музей навчальний, сюди неодмінно потрібно водити школярів, щоб для них ожили і стали зрозумілими сухі малюнки – схеми підручників з природознавства та історії» [9]. Окрім того, аналіз іноземного досвіду створення шкільного музею доводить правоту нашої гіпотези: музеї (не тільки шкільний) перестали виконувати роль «кунсткамери», в якій експонати знаходяться за склом. Навпаки, всіляко прагнуть зміцнити своє становище в сфері неформальної освіти [10]. Завдяки цьому багато шкільних музеїв мають у своєму розпорядженні спеціальні приміщення для занять, добре оснащені лабораторії, дослідні центри, художні студії та дитячі галереї, парки і сади. Прагнучи знайти альтернативу традиційним формам музейної розповіді, вчителі все частіше спонукають дітей самостійно шукати відповіді на питання, розглядати, встановлювати зв'язок між предметами і явищами, вирішувати проблему, давати оцінку. Зауважимо, що така педагогічна стратегія зовсім не повинна затінювати цінність самого експоната, а тільки сприяти вилученню інформації та її інтеграції при огляді.

Одна з методик, що добре зарекомендувала себе в західних шкільних музеях, це проблемно-пошуковий метод. Проілюструємо сказане прикладом з діяльності відділу початкової та середньої освіти Смітсонівського інституту, який підготував спеціальні *аркуші даних* для навчання школярів на основі проблемно-пошукового методу [10]. Вони сприяють накопиченню інформації, отриманої безпосередньо з музейних експонатів, для її подальшого використання у класі і вирішення встановленої проблеми. Вчителю необхідно попередньо підготуватись, оскільки характер питань має відповідати колекції музею, віку учнів і тематиці уроку. Часто робота з такими *аркушами даних* організовується наступним чином. Після загального вступного інструктування школярі самостійно оглядають експонати музею і заповнюють свої аркуші. Зазвичай вони містять завдання щось намалювати, оцінити, класифікувати, виділити ключові слова, скласти список і т.п. Потім, збираючись разом у класі, учні діляться своїми «відкриттями», систематезують дані та формують загальний висновок за допомогою вчителя. Цю методику можна спробувати реалізувати залучаючи

наукову спадщину персоналії. Наприклад, на території Історико-краєзнавчого меморіального музейного комплексу Малинського лісотехнічного коледжу, що присвячений життю і творчості Миклухо-Маклая. Необхідно попередньо ознайомити учнів з музейною колекцією; далі роздати *аркуші даних* та попросити за допомогою наукової спадщини Миклухо-Маклая зафіксувати маршрут його подорожей.

Отримані результати свідчать про те, що в даний час шкільний музей як універсальний суспільний інститут, поєднує в собі ознаки і функції наукової установи, громадського об'єднання і дитячого клубу, володіє практично необмеженим потенціалом виховного впливу на дітей і підлітків. Займаючись в шкільному музеї, учні набувають навичок відбору інформації, організації дослідження, розуміння ролі особистості в розвитку наукової думки, набувають ази ранньої профорієнтації.

Список літератури:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
2. Каталог музеїв при навчальних закладах України / Упор. Л. А. Гайда. Кіровоград: Лисенко В. Ф., 2012. 136с.
3. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм: навч.посібник / М. П. Крачило. Київ:Вища школа, 1994. 191с.
4. Офіційний сайт Великоолександрівської ЗОШ I-III ступенів. URL:<http://vo-school.at.ua/>
5. Офіційний сайт Денішівської загальноосвітньої школи I-III ступенів ім. В.Г.Бондапрчука. URL: <http://denyshni.at.ua/>
6. Офіційний сайт Нестоїтської загальноосвітньої школи. URL: http://www.nestoita-school.edukit.od.ua/nashi_tradicii/nestoitsjkij_muzej
7. Прутченков А. Музейна педагогіка / Виховання школярів. 2002. № 5.
8. Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. URL: <http://ukrjuntur.org.ua/>
9. Шмит Ф. И. Музейное дело: вопросы экспозиции / Ф. И. Шмит. Ленинград, 1929.
10. Юхневич М.Ю. Музейная педагогика за рубежом. Лаборатория музейного проектирования, Рос. инс-т культурологии, 1997.